

In schrille tegenstelling met de tweede wereldoorlog werd reeds voor de wapenstilstand in 1918 nagedacht over de nieuwe concepten voor de wederopbouw. De nieuwe programmas dienden vertaald in nieuwe architecturale concepten, ingebed in nieuwe stedenbouwkundige visies. Tijdens de oorlog kwamen architecten en vooral stedenbouwkundigen in contact met internationale stromingen. Belgische architecten verbleven in Groot-Brittannië of in het neutrale Nederland en werden sterk beïnvloed door deze "nieuwe" en "moderne" ideeën, dit ondanks hun eerder klassieke academische opleiding en de invloed van de modellenarchitecten van het negentiende eeuwse eclecticisme. (Architecturale Vormleer van E. Gugel/Le Recueil D'Architecture van William & Farge/L'Emulation d'Architecture/Architectuur van Willem Noorlander etc.) Reeds in de negentiende eeuw hadden de publicaties en restauraties van de Franse architect VIOLLET-LE-DUC de "moderne" stijl ingeleid. Door een nieuwe vorm van de architecturale STRUKTUUR te geven aan de nieuwe concepten die de sociale en industriële revoluties aanbrachten. (Eugène-Emmanuel Viollet-le-Duc : 1863-1872 "Entretiens sur l'Architecture" 1875 "Histoire de l'Habitation Humaine")

Het was LOUIS VAN DER SWAELMEN met zijn in Nederland (Leiden 1916) uitgegeven werk "PRELIMINAIRES D'ART CIVIQUE - Pour La Réconstruction de la Belgique" die de Engelse "tuinwijkgedachte" zou invoeren. Het sluit aan bij de industriële revoluties en de sociale strijd van o.m. Het DAENSISME en de VOLKS Bond, die als eersten een programma voerden met een uitgesproken CULTUREEL-SOCIAAL en ECONOMISCH PROFIEL.

Door de "tabula rasa" in de "verwoeste gewesten" van België was er grote nood aan massaal vele nieuwe woningen in nieuwe wijken. Terwijl in de steden de wederopbouw vanuit Engeland voor de steden voorzien werd via in historiserende en eclectische "stijl", en voor het platte land in een romantische bucolische stijl volgens Ebenezer Howard "Garden Cities of Tomorrow", stelden de "modernisten" een stedenbouw en architectuur voor die sociaal dienstbaar was. Bij de oprichting van het Koning Albertfonds in 1916 werd geopteerd om sociale wijken op te richten met geprefabriceerde noodwoningen in hout. Bij deze voorlopige huisvesting werden geen sociale voorzieningen gepland. Architectuurvestraat zullen vanaf 1917 door de "Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten" worden ingericht. De eerste wedstrijd voor een "tuinwijk" start in 1917 voor de gemeente Couillet. De meest opmerkelijke inzending was deze van de architecten F. Bodson en A. Pompe. Voor de gemeente Willebroek, dat eveneens tot de "verwoeste gewesten" behoorde, werd eveneens een "tuinwijk" ontwerp wedstrijd ingericht. (gemeenteraad 6 mei 1917) In "DE BOUWGIDS" van 1918 dat de winnaars E. VAN AVERBEKE en A. DE MOL de opdracht niet mochten uitvoeren. De "Garden City" zou niet gebouwd worden "zodat de gemeente hier een enige gelegenheid heeft laten voorbij gaan de eerste artistieke tuinwijk in België aan te kunnen leggen". (pagina 12) Uiteindelijk zal in 1923 de tuinwijk worden gebouwd volgens een vereenvoudigd ontwerp van gemeentearchitect Georges Van Dyck (1884-1927). Deze verbleef tijdens de eerste oorlog in Engeland waar hij in contact kwam met de tuinwijkconcepten. Enkele gemeenschappelijke tuinen en pleengebieden en de inplanting van een Froebelschool worden overgenomen. Na een wedstrijd in 1928 zou naar ontwerp van de Mechelse architect JOS. CHABOT (1898-1979) in 1930 worden uitgevoerd in modernistische Amsterdamseschool-stijl. (cfr. HUIB HOSTE)

Het curriculum vitae van architect PAUL SEMAL maakt duidelijk welke contacten en architecturale invloeden hij onderging. Door zijn academische opleiding aan het St. Lucas Instituut Brussel-Schaarbeek van 1909 tot 1913, en zijn opleiding in Nederland-Den Haag van 1913 tot 1916 en stageopleiding op verschillende plaatsen in Nederland is hij van zijn klassieke opleiding geëvolueerd naar een modernistische stijl, beïnvloed door vooral de grote Nederlandse architecten zoals W.M. DUDOK, H.P. BERLAGE, W. KROMHOUT, K.P.C. DE BAZEL en M. DE Klerk e.a. Het is een bakstenen functionele en rationele

architectuur die zal uitmonden in de "nieuwe zakelijkheid" van Ir. J. Duiker met de openluchtschool in Amsterdam uit 1930 en "Zonnestraal" sanatorium in Hilversum uit 1928.

De gemeenteschool van architect Paul Semal past zich mooi in de Nederlandse evolutie van de Amsterdamseschool.

De Amsterdamseschool van H.P. Berlage met het terug grijpen naar elementaire waarden. Ruimtevorming en plasticiteit zijn duidelijk onderscheidbaar, het zinrijk verband tussen de bestemming en uitdrukking volgens een nieuw cultuur-idealisme. De bouwkunst als uiting van gemeenschapsleven en dienstbaar hiervan.

De volumewerking van een groot horizontaal geleed blok bekroond door een slanker vertikaal element.

Dezelfde opbouw is te merken bij de school van Nijverseel. Horizontale en verticale volumes komen in contrast te staan binnen een rationeel en functioneel concept. Kleuraccenten, raamverdelingen en baksteenverbanden dragen bij tot dit concept. Reeds in zijn vroeg werk komt deze ratio en functionaliteit tot uiting, die zal leiden naar de veldragen moderne ontwerpen van de latere periode.

De V.O.V. "Vlaamse Opvoedkundige Vereniging" publiceerde in haar nummer 8 van 1931 "Onderwijs en Scholenbouw in België en Nederland het relaas van een studiereis naar Nederland. Vooral scholen van W.M. DUDOK worden getoond en besproken. Zo is de "Sprokjeschool" van Hilversum te samen met andere scholen in deze stad (Dudok was gemeentearchitect) in het daglicht gesteld als goed voorbeeld.

De "grondideeën" van de hedendaagse bouwkunst zoals door Berlage toegepast worden door Fons Van Hoof als voorbeeld gesteld. "Onze tijd streeft naar orde, is zakelijk, dient de gemeenschap, wil in co-operatie het beste, het schoonste bereiken en vreugde, licht en lucht aan allen geven.

Uit dit opvoedkundig werk voor scholenbouw blijkt de sterke invloed bij Paul Semal en zijn ontwerp voor de school in Nijverseel. Het hooftvolume is in horizontale ordonnantie waarbij de raamindeling en het metselverband met terugliggende geaccentueerde horizontale voegen. Deze voegen worden ook wel Dudok-voegen genoemd. Dit hoofdvolume waar de klaslokalen gecitueerd zijn is afgedekt met een "beschermend" pannendak.

De traphal en inkompartij daarentegen is sterk vertikaal geconcentreerd, afgedekt met plat dak, en een slanke toren met de toen onvermijdelijke vlaggenmasten. Op een natuurlijke wijze wordt de bezoeker naar de inkom geleid door de diep ingesneden inkompartij met luffel. De hoge smalle traphalvensters brengen niet alleen diep licht binnen in het interieur, maar werken als lichtstrippen 'snachts die de inkom accentueren. De voor deze stijl typische belettering GEMEENTESCHOOL vervolledigd de inkompartij.

De inkomhal en traphal is ruim en sterk verlicht door de hoge ramen. De tegelvloer van inkomhal en gangen is in "tapijt" gelegd zodat de circulatie wordt aangeduid. Dit is bv in het raadhuis van Hilversum (arch. Dudok) eveneens terug te vinden.

De klaslokalen zijn volgens de toen nieuwe concepten met dubbele belichting en perfect georiënteerd. Tussen de gangen en de klaslokalen zijn hoge glazen wanden aangebracht die voor voldoende licht zorgen. Onder deze ramen, en op ooghoogte van een volwassenen zijn aan de klassieke kasten aangebracht voor de berging van didactisch materiaal. Aan de gangzijde is er plaats voorzien voor kleerhangers.

Het nodige sanitair en wasgelegenheid. Een voor die tijd nieuwe voorziening was de turnzaal en de overdekte speelplaats. Dinestlokalen vervolledigen het complex. Tegelsvloeringen en kastenwanden zijn origineel en best te bewaren, eventueel aan te vullen volgens de bestaande toestand.

In zijn andere ontwerpen en uitgevoerde werken komen dezelfde tendensen en concepten terug, en vormen een constante in zijn oeuvre. In planvorming verwijzen de ontwerpen naar het beste werk van bv Brinkman en Van der Vlugt en het vroege werk van Byvoet en Duiker. Men kan dit een "romantisch" kubisme noemen met een regionaal karakter. In eigen land waren gelijkgezinden zoals de architect-meubelontwerper en kunstenaar Karel Maes (1900-1974) en Huib Hoste (1881-1957) de belangrijkste.

De tweede wereldoorlog zou een breuk betekenen voor de modernisten van alle politieke strekkingen. Om uiteenlopende redenen haakten de modernisten af, of moesten gedwongen hun activiteiten stoppen. Velen werden dood gezegen en verbannen in de anonimiteit van de architectuurgeschiedenis. Het behoort tot de taak van de erfgoedzorg om deze lacunes in te vullen en ons architecturaal erfgoed te koesteren.

Hugo Lejon, architect,